

Inhoud

Inleiding		9
Hoofdstuk 1	De basis van Piramide	11
Hoofdstuk 2	Ontwikkelingsgebieden	35
Hoofdstuk 3	Projecten	103
Hoofdstuk 4	Rijke speelleeromgeving	123
Hoofdstuk 5	Spel	155
Hoofdstuk 6	Groepsmanagement	171
Hoofdstuk 7	Ontwikkeling volgen	191
Hoofdstuk 8	Differentiatie	205
Hoofdstuk 9	Materialen	223
Hoofdstuk 10	Ouderbetrokkenheid	255
Hoofdstuk 11	Piramidehuis	271
Literatuurlijst		285

Inleiding

Welkom bij Piramide

Kinderen die zich veilig voelen en vertrouwd zijn met de omgeving, hebben zin om de wereld te ontdekken. Samen met andere kinderen, professionals en ouders maken zij een enorme ontwikkeling door. Hierbij verzorgen professionals in een goed pedagogisch klimaat een educatief aanbod dat past bij het niveau en ontwikkeling van de kinderen. Spelen en leren staat centraal in een krachtig ingerichte omgeving met uitdagende hoeken en materialen. Een plek om je thuis te voelen: Welkom bij Piramide!

Piramide is een compleet concept

De inhoud van Piramide is geschikt voor alle kinderen van 0 tot 7 jaar. Het omvat alle ontwikkelingsgebieden en bestaat uit spelen en leren in de speelleeromgeving met hoeken en activiteiten tijdens de groepsexploratie. Kinderen kennen Piramide al snel van de figuren Pippa, haar vriendje Bonno, vogeltje Piep en de windmolen. Deze komen regelmatig voor in de materialen van Piramide. Daarbij heeft Piramide de 'Ontwikkeldriehoek', het kindvolgsysteem waarmee de ontwikkeling van individuele kinderen én de hele groep wordt gevolgd. De Piramideprofessional maakt keuzes, is bekwaam en opgeleid om voor jonge kinderen het allerbeste aanbod te verzorgen. Voor de professional is de 'Piramide Vaardigheden voor Professionals' (Piva) beschikbaar, een assessmenttool waarmee zij zich kunnen ontwikkelen. Het mooie van het Piramideconcept is dat de professional wordt gezien, gewaardeerd en mee kan blijven groeien, waardoor de professional een leven lang blijft leren en ontwikkelen.

Goed doordacht

Piramide sluit aan bij nieuwe inzichten uit onderzoek en bij recente doelen die zijn opgesteld door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) in opdracht van het ministerie van OCW. De oorsprong van Piramide ligt in 1996, toen het is ontwikkeld door dr. Jef J. van Kuyk en zijn team. Vanaf 2017 wordt Piramide liefdevol geactualiseerd en doorontwikkeld door onderwijskundigen van Piramide Nederland bij de Rolf groep. Piramide is niet alleen een feestje om mee te werken, het is ook een erkend voor- en vroegschool (VVE) programma. Piramide is een effectieve interventie en opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Piramide voldoet aan de kwaliteitscriteria voor effectieve pedagogische en didactische interventies!

Opbouw van dit boek

Elk hoofdstuk begint met een Kenniskaart: een beeld met korte teksten en afbeeldingen die een samenvatting vormen van het hoofdstuk. Door deze Kenniskaart te lezen weet je waar het hoofdstuk over gaat. Je kunt het ook gebruiken om nog eens terug te kijken en te herhalen wat je hebt gelezen. Daarna volgt een praktijkschets bij de inhoud van het hoofdstuk. Aan het eind van het hoofdstuk gaat de praktijkschets verder en wordt deze gekoppeld aan de theorie. In de hoofdstukken lees je afwisselend over theorie en praktijk. Met de teksten in de kaders, verdiep je jouw kennis inhoudelijk verder. Aan het eind van het hoofdstuk staan de vaardigheden uit de assessmenttool 'Piramidevaardigheden voor professionals' (PIVA), basisbekwaam, waarmee je nadenkt over jouw competenties bij de inhoud van het hoofdstuk.

Voor het leesgemak hanteren we overal in de tekst dezelfde termen. Je kunt waar 'zij' of 'haar' staat ook 'hij' of 'hem' lezen en waar 'ouders' staat, worden ook verzorgers van kinderen bedoeld. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten noemen we steeds 'professionals'. Verder schrijven we over kinderopvang en school, waar we ook alle andere vormen zoals voorschool, peuteropvang, integraal kindcentrum (IKC), groep 1 en 2 bedoelen.

Verwonder, lees en herlees, leg relaties naar je praktijk en bedenk dat jij een belangrijke schakel bent in de ontwikkeling van jonge kinderen. Samen met Piramide werk je vanuit je hart aan hun toekomst!

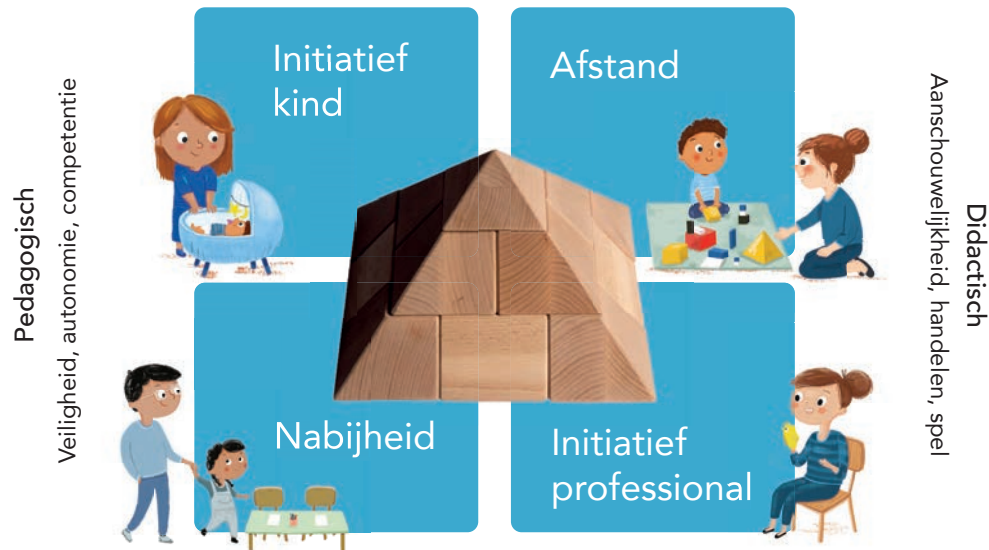
Hoofdstuk 1

De basis van Piramide

Kenniskaart | De basis van Piramide

Hoekstenen

Interventieniveaus

Hoog

Differentiatie

Midden

Groepsexploratie en meespelen

Laag

Creëren rijke speelleeromgeving en observeren

Praktijk

Peuter Indy

Indy huppelt het lokaal binnen samen met haar moeder. 'Ha Indy, fijn dat je er bent!' Pedagogisch medewerker Soraya begroet Indy hartelijk. Op tafel liggen puzzels klaar. Indy neemt mama mee naar de tafel en pakt de puzzel van het huis. Indy kletst met mama over het huis en samen maken ze de puzzel. Als de puzzel af is, zoekt Indy een andere puzzel. Ze weet al precies welke puzzel ze wil maken. Ze zoekt die hele grote puzzel met Pippa en Bonno aan het strand, maar deze ligt niet op de tafel. Teleurgesteld gaat Indy naast mama zitten. Mama kiest de puzzel met de hut, maar Indy heeft hier geen zin in. Soraya ziet dat er iets aan de hand is en vraagt: 'Welke puzzel ga je met mama maken?' Indy begint enthousiast te vertellen over de zomerpuzzel met de grote stukken. Soraya begrijpt het en zegt: 'Ah, het strand, dat was in de zomer. Die puzzel is opgeruimd. De zomer is voorbij.' Dit helpt niet mee om Indy weer aan het puzzelen te krijgen. Mama probeert het nog een keer met de puzzel over de hut, waar Pippa en Bonno toch ook op staan, maar Indy weigert verder te puzzelen.

Fundament van Piramide

Kinderen hebben recht op alle mogelijkheden om zich te ontwikkelen en uit te groeien tot gelukkige volwassenen die zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij. De jonge kinderjaren zijn rijk aan ontwikkelkansen. Kinderen maken in deze periode een razendsnelle groei door. Daarbij heeft het kind een omgeving nodig die veilig en uitdagend is met volwassenen die de ontwikkeling stimuleren.

De hersenen maken een grote ontwikkeling door tijdens de groei van baby tot volwassene. Niet alle hersengebieden en functies ontwikkelen zich tegelijkertijd. Sommige gebieden of functies ontwikkelen zich vooral in een bepaalde periode. Deze ontwikkeling wordt sterk beïnvloed door ervaringen. Hoe meer ervaring een kind op een bepaald terrein opdoet, hoe meer hersendelen daarbij geprikkeld worden en hoe beter en functioneler die delen zich ontwikkelen. De hersenen van jonge kinderen zijn erg gevoelig voor prikkels en nieuwe ervaringen. Kinderen leren daardoor snel en makkelijk, dus het is belangrijk om deze kansrijke ontwikkelperiode te benutten. Wanneer een kind ervaringen opdoet en leert, worden er nieuwe verbindingen gemaakt in de hersenen. Die 'weggetjes' nemen enorm snel toe. Verbindingen die veel gebruikt worden, worden versterkt en deze zijn een stevige basis voor leren op een steeds hoger niveau.

Kinderen hebben een grote behoefte aan nieuwe ervaringen en gaan hier uit zichzelf naar op zoek. Om aan deze behoefte te voldoen, bieden we kinderen een brede variatie aan verrijkende ervaringen aan. Het is belangrijk om te zorgen dat ze in het aanbod van nieuwe ervaringen niet overprikkeld raken. Daarom is het essentieel dat opvoeders een sensitieve en responsieve houding hebben. Met zo'n houding kunnen zij signaleren (sensitief) wanneer kinderen interessante prikkels nodig hebben, maar ook wanneer het genoeg is geweest en reageren ze daar passend op (responsief).

Daarnaast is voor de cognitieve ontwikkeling ondersteuning vanuit de omgeving van belang. Dit doen volwassenen vaak automatisch tijdens het meespelen met kinderen. Kinderen vinden het fijn als volwassenen meespelen, ze zijn geïnteresseerd in aanwijzingen die hen vooruit kunnen helpen en doen van nature volwassenen na. Mespelen motiveert kinderen en zij tonen dan meer doorzettingsvermogen en volharding, dat zijn belangrijke vaardigheden voor leren.

